

**ГЛОБАЛ ИҚТИСОДИЙ ИНТЕГРАЦИЯ ШАРОИТИДА
ЎЗБЕКИСТОННИНГ ТАШҚИ САВДО АЛОҚАЛАРИНИ
РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ**

**Термиз иқтисодиёт ва сервис университети ректори
Абсаматов Анвар Эргашович**

**Термиз иқтисодиёт ва сервис университети талабаси
Исмоилов Самариддин Акбаралиевич**

ismoilovsamariddin@icloud.com

Аннотация. Мақолада глобал иқтисодий интеграциянинг замонавий тенденциялари шароитида Ўзбекистон ташқи савдо алоқаларининг жорий ҳолати, таркибий ўзгаришлари ва ривожланиш истиқболлари тадқиқ этилган. 2025 йил якунлари ҳамда 2026 йил январь–июль ойларига оид энг сўнгги расмий статистик маълумотлар асосида ташқи савдо айланмаси, экспорт ва импорт динамикаси, савдо баланси, экспортнинг товар ва хизматлар кесимидаги таркиби, асосий савдо ҳамкорлари ҳамда минтақавий савдо алоқалари таҳлил қилинган. Таҳлил натижалари умумий экспортдаги қисқаришнинг асосий қисми номонетар олтин экспорти тебранишлари билан боғлиқ эканини, олтинни ҳисобга олмаган товар экспорти эса юқори суръатда ўсганини кўрсатади. Шунингдек, Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлиш жараёни, божхона маъмурчилигини рақамлаштириш, логистика йўлаklarини диверсификация қилиш ва юқори қўшилган қийматли экспортни кенгайтириш ташқи савдо барқарорлигининг асосий омиллари сифатида асосланган.

Калит сўзлар: глобал иқтисодий интеграция, ташқи савдо, экспорт, импорт, савдо баланси, экспорт диверсификацияси, логистика, ЖСТ, божхона маъмурчилиги, хизматлар экспорти.

Аннотация. В статье исследованы современное состояние, структурные изменения и перспективы развития внешнеторговых связей Узбекистана в условиях глобальной экономической интеграции. На основе итоговых данных за 2025 год и последних официальных показателей за январь–июль 2026 года проанализированы внешнеторговый оборот, экспорт, импорт, торговый баланс, товарная и сервисная структура экспорта, основные торговые партнёры и региональная торговля. Показано, что снижение совокупного экспорта в 2026 году в значительной мере связано с колебаниями экспорта немонетарного золота, тогда как экспорт товаров без учёта золота демонстрирует устойчивый рост. Обоснованы направления повышения конкурентоспособности экспорта, расширения торговли услугами, диверсификации рынков и логистических маршрутов, а также ускорения цифровизации таможенного администрирования.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-6, ISSUE-8

Ключевые слова: глобальная экономическая интеграция, внешняя торговля, экспорт, импорт, торговый баланс, диверсификация экспорта, логистика, ВТО, таможенное администрирование, экспорт услуг.

Abstract. The article examines the current state, structural shifts and development prospects of Uzbekistan's foreign trade relations under global economic integration. Using official data for 2025 and the latest available statistics for January–July 2026, the study analyses foreign trade turnover, exports, imports, the trade balance, the commodity and services composition of exports, major trading partners and regional trade. The findings indicate that the decline in total exports in 2026 is largely associated with volatility in non-monetary gold exports, while merchandise exports excluding gold expanded strongly. The paper identifies export diversification, higher value-added production, services exports, market and logistics diversification, WTO-related reforms and digital customs administration as key priorities for improving the resilience and competitiveness of Uzbekistan's external trade.

Keywords: global economic integration, foreign trade, export, import, trade balance, export diversification, logistics, WTO, customs administration, services exports.

КИРИШ

Жаҳон иқтисодиётида товарлар, хизматлар, капитал, технология ва маълумотлар оқимларининг ўзаро боғлиқлиги тобора кучайиб бораётган бир пайтда ташқи савдо миллий иқтисодиётнинг рақобатбардошлиги ва барқарор ўсишини белгилайдиган асосий каналлардан бирига айланмоқда. Иқтисодий интеграция назариясида ташқи савдонинг кенгайиши ихтисослашув, миқёс самараси, технологиялар трансфери ва ресурслардан самарали фойдаланиш орқали ялпи фаровонликни ошириши таъкидланади [1; 2]. Бироқ интеграциянинг ижобий самараси автоматик равишда юзага келмайди: савдо географиясининг ортиқча концентрацияси, хомашё товарларига боғлиқлик, логистика харажатлари ва ташқи нарх шоклари очик иқтисодиёт учун сезиларли хавфлар туғдиради.

2026 йилда глобал савдо муҳити юқори ноаниқлик билан бирга ижобий ўсишни ҳам сақлаб қолмоқда. ЖСТ маълумотларига кўра, 2025 йилда жаҳон товар савдоси 4,6 фоизга, хизматлар савдоси 5,3 фоизга ўсган; 2026 йил учун базавий прогноз тегишлича 1,9 ва 4,8 фоизни ташкил этади [3]. 2026 йил 9 сентябрдаги товар савдоси барометри 102,0 пункт бўлиб, глобал савдо тренддан юқори эканини кўрсатди [4]. Ўзбекистон учун бу вазият товар экспортини диверсификация қилиш билан бирга хизматлар экспорти ва рақамли савдони тезлаштириш заруратини кучайтиради.

Ўзбекистон ташқи савдо сиёсатида либераллаштириш, экспортни қўллаб-қувватлаш, божхона жараёнларини рақамлаштириш ва халқаро савдо қоидаларига яқинлашиш устувор бўлиб бормоқда. 2026 йил июлида ЖСТ ишчи гуруҳи йиғилишида Ўзбекистон 31 та икки томонлама бозорга кириш

келишувини топширгани ва мартдан буён 190 та норматив-ҳуқуқий ҳужжат ЖСТ қоидаларига мувофиқлаштирилгани маълум қилинди [5]. Бу жараён ташқи бозорга кириш имкониятларини кенгайтириш билан бирга ички корхоналардан юқори стандарт ва маҳсулдорликни талаб қилади.

Мазкур тадқиқотнинг мақсади — глобал иқтисодий интеграция шароитида Ўзбекистон ташқи савдо алоқаларининг сўнгги динамикасини баҳолаш, асосий таркибий муаммоларни аниқлаш ва 2030 йилгача бўлган давр учун амалий ривожланиш йўналишларини илмий асослашдан иборат. Тадқиқотда ташқи савдо айланмаси, экспорт-импорт нисбати, савдо баланси, экспортнинг олтинга боғлиқлиги, хизматлар экспорти ва савдо ҳамкорлари концентрациясига алоҳида эътибор қаратилди.

ТАДҚИҚОТ МЕТОДОЛОГИЯСИ

Тадқиқотда қиёсий-статистик, динамик, таркибий ва институционал таҳлил усуллари қўлланилди. Эмпирик база Миллий статистика қўмитасининг 2025 йил ва 2026 йил январь–июль ташқи савдо маълумотлари, Иқтисодий тадқиқотлар ва ислохотлар маркази, ЖСТ ҳамда “Янги Ўзбекистон божхонаси — 2030” стратегияси материалларидан шакллантирилди [3–9]. Ташқи савдо мувозанати $X/M \times 100$ формуласи бўйича экспортнинг импортни қоплаш коэффиценти орқали баҳоланди. 2026 йил маълумотлари тўлиқ йил эмаслиги сабабли улар асосан 2025 йилнинг мос даври билан солиштирилди.

НАТИЖАЛАР ВА ТАҲЛИЛ

Ўзбекистон ташқи савдосининг сўнгги динамикаси юқори ўсиш ва бир вақтнинг ўзида импортга талабнинг кучлилиги билан характерланади. Миллий статистика қўмитасининг дастлабки маълумотларига кўра, 2025 йилда ташқи савдо айланмаси 81,2 млрд АҚШ долларини ташкил этиб, 2024 йилга нисбатан 20,7 фоизга ошган. Экспорт 33,8 млрд долларга (+24,0 фоиз), импорт 47,4 млрд долларга (+18,5 фоиз) етган ва манфий савдо баланси 13,5 млрд долларни ташкил этган [6]. Экспорт ўсиш суръатининг импорт ўсишидан юқори бўлиши ижобий сигнал бўлса-да, импортнинг абсолют ҳажми юқори бўлгани сабабли ташқи савдо дефицити сақланиб қолган.

1-жадвал. Ўзбекистон ташқи савдосининг асосий кўрсаткичлари

Давр	Ташқи савдо, млрд \$	Экспорт, млрд \$	Импорт, млрд \$	Баланс, млрд \$	Экспорт/импорт,
2024 йил				–12,70	
2025 йил				–13,54	

Давр	Ташки савдо, млрд \$	Экспорт, млрд \$	Импорт, млрд \$	Баланс, млрд \$	Экспорт/импорт,
2026 й. январь–июль				–9,67	

Манба: Миллий статистика қўмитаси маълумотлари асосида муаллиф ҳисоб-китоби [6; 7]. Изоҳ: 2026 йил маълумотлари январь–июль даврига тегишли ва тўлиқ йиллик кўрсаткичлар билан тўғридан-тўғри таққосланмайди.

2026 йил январь–июль ойларида ташки савдо айланмаси 49,5 млрд долларга етди ва 2025 йилнинг мос даврига нисбатан 8,1 фоизга ўсди. Бироқ ўсишнинг манбаи асосан импорт бўлди: импорт 17,8 фоизга ошиб, 29,6 млрд долларга етган, экспорт эса 3,6 фоизга қисқариб, 19,93 млрд долларни ташкил этган. Натижада савдо дефицити 9,67 млрд долларгача кенгайган; 2025 йилнинг январь–июль ойларида бу кўрсаткич тахминан 4,44 млрд доллар бўлган [7]. Экспортнинг импортни қоплаш коэффиценти 67,3 фоизни ташкил этди. Бу ҳолат ташки молиялаштиришга талаб, валюта тушумлари барқарорлиги ва импорт таркибининг самарадорлиги нуктаи назаридан доимий мониторингни талаб қилади.

Шу билан бирга, умумий экспортдаги пасайишни экспорт рақобатбардошлигининг умумий заифлашуви сифатида баҳолаш нотўғри бўлади. 2026 йил январь–июль ойларида номонетар олтин экспорти 2,8 млрд долларни ташкил этиб, 2025 йилнинг мос давридаги 7,59 млрд доллардан кескин паст бўлган. Олтинни ҳисобга олмаган товар экспорти эса 27,7 фоизга ўсиб, 9,8 млрд долларга етган [7]. Демак, жорий статистикадаги асосий парадокс шундаки, умумий экспорт қисқарган бўлса-да, иқтисодиётнинг реал секторларида шаклланаётган ноолтин экспорт базаси сезиларли даражада кенгайган. Бу тенденция экспорт диверсификацияси нуктаи назаридан стратегик аҳамиятга эга.

Экспорт таркибида хизматларнинг роли ҳам ошиб бормоқда. 2026 йил январь–июль ойларида хизматлар экспорти 7,33 млрд долларга етди, бу умумий экспортнинг 36,8 фоизини ташкил қилди ва йиллик ҳисобда 35,3 фоизга ўсди. Хизматлар экспорти таркибида туризм 3,94 млрд доллар, транспорт хизматлари 2,31 млрд доллар, ахборот технологиялари хизматлари эса 622 млн доллар миқдорида қайд этилди [7]. Мазкур кўрсаткичлар Ўзбекистоннинг ташки савдо моделини фақат товар экспорти билан эмас, балки туризм, транспорт, рақамли хизматлар ва бошқа интеллектуал хизматлар билан ҳам мувозанатлаш имкони мавжудлигини кўрсатади. Глобал савдода хизматлар товар савдосига нисбатан

тезроқ ўсиши кутилган шароитда ушбу йўналишнинг аҳамияти янада ортади

Товар таркибида саноат маҳсулотлари экспорти 2,86 млрд долларга (+22,4%), машина ва ускуналар экспорти 757,2 млн долларга (қарийб +35%) етди. Импортда эса машина ва транспорт ускуналари 9,7 млрд доллар ёки 32,8 фоиз билан етакчи бўлди [7]. Бу импортнинг катта қисми ишлаб чиқариш қуввати ва модернизация билан боғлиқ бўлиши мумкинлигини кўрсатади; шунинг учун сиёсатнинг вазифаси импортни механик қисқартириш эмас, балки унинг инвестицион самарадорлигини ва кейинчалик экспорт яратиш қобилиятини оширишдан иборат.

2-жадвал. 2026 йил январь–июльда ташқи савдо географиясининг асосий кўрсаткичлари

Ҳамкор давлат	Савдо айланмаси, млрд	Жами савдодаги улуш, %	Йиллик ўзгариш, %
Хитой			
Россия			
Қозоғистон			
Туркия			
Афғонистон			

Манба: Миллий статистика қўмитаси маълумотларига асосланган ҳисоб-китоблар [7].

Савдо географиясида Хитой, Россия ва Қозоғистоннинг улуши юқори. 2026 йил январь–июль ойларида Хитой билан савдо 11,26 млрд долларга, Россия билан 8,13 млрд долларга, Қозоғистон билан 3,27 млрд долларга етди. Ушбу уч давлатнинг жами улуши ташқи савдо айланмасининг 45,7 фоизини, биринчи бешлик эса 51,5 фоизини ташкил этди [7]. Бу бир томондан, йирик ва барқарор савдо коридорларининг мавжудлигини англатса, иккинчи томондан, ташқи талаб ёки транспорт чекловлари юзага келганда концентрация хавфини оширади. Шу сабабли Жанубий Осиё, Яқин Шарқ, Европа ва Шарқий Осиё бозорларига киришни кенгайтириш экспорт хавфларини диверсификация қилишнинг муҳим йўналиши бўлиб қолади.

Минтақавий интеграция алоҳида истикболга эга. 2026 йил январь–июль ойларида Ўзбекистоннинг Марказий Осиё давлатлари билан савдо айланмаси 5,4 млрд долларга етди ва бир йилда 28,2 фоизга ўсди; минтақага экспорт 34,5 фоизга ўсиб, 2 млрд доллар, импорт эса 24,8 фоизга ошиб, 3,4 млрд доллар бўлди [8]. Минтақа давлатлари билан географик яқинлик, ўхшаш истеъмол

бозори ва қисқа логистика масофаси кичик ва ўрта бизнес учун ташқи бозорга чиқиш харажатларини пасайтириш имконини беради. Шу боис чегараолди савдоси, саноат кооперацияси, агрологистика ва ўзаро стандартларни тан олиш механизмларини кенгайтириш ташқи савдонинг “биринчи босқич” интернационализацияси учун самарали бўлиши мумкин.

Институционал нуқтаи назардан ЖСТга аъзо бўлиш ва савдо фасилитацияси ислохотлари ташқи савдонинг кейинги босқичини белгилайди. 2026 йил июлида аъзолик жараёни илгариланган босқичга киргани қайд этилди [5]. 2026 йил 27 августдаги “Янги Ўзбекистон божхонаси — 2030” стратегияси эса божхона жараёнларини рақамлаштириш, сунъий интеллектдан фойдаланиш, расмийлаштирув вақтини икки баравар қисқартириш ва автомобиль чегара пунктларида товар ўтказиш ҳажмини 2030 йилга бориб 30,6 млн тоннага етказишни назарда тутди [9]. Денгизга тўғридан-тўғри чиқиш имконияти бўлмаган мамлакат учун бундай чоралар ташқи савдодаги вақт ва логистика харажатларини пасайтиришда стратегик аҳамиятга эга.

МУҲОКАМА ВА РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Таҳлил натижалари ташқи савдо сиёсатини “экспорт ҳажмини кўпайтириш”дан “экспортнинг кўшилган қиймати ва барқарорлигини ошириш”га йўналтириш зарурлигини кўрсатади. Металлургия, кимё, электротехника, фармацевтика, озиқ-овқат, тўқимачилик ва машинасозликда қайта ишлаш чуқурлигини ошириш, халқаро сертификатларни жорий этиш ва миллий брендларни ривожлантириш устувор вазифа бўлиши керак. Шу билан бирга, 2026 йилнинг етти ойида умумий экспортнинг 36,8 фоизини ташкил этган хизматлар экспорти — туризм, транспорт ва ИТ — ташқи савдонинг иккинчи драйверига айланиши мумкин [7].

Савдо географиясини диверсификация қилишда мақсад барча бозорларга тенг ҳажмда чиқиш эмас, балки битта йирик бозордаги шок бутун экспортга кучли таъсир қилмайдиган портфель яратишдир. Марказий Осиё яқин ва тез ўсувчи бозор, Европа юқори стандартли бозор, Жанубий Осиё катта истеъмол бозори, Форс кўрфази эса озиқ-овқат ва хизматлар учун тўлов қобилияти юқори сегмент сифатида қаралиши мумкин. Ҳар бир йўналиш бўйича маҳсулот–бозор матрицаси, сертификат талаби, логистика харажати ва асосий рақобатчилар таҳлили ишлаб чиқиши лозим.

Экспортни молиялаштириш ва фирма даражасида натижадорликни баҳолаш ҳам ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Айланма маблағ, факторинг, экспорт суғуртаси ва валюта хавфини бошқариш воситалари айниқса кичик ва ўрта корхоналар учун кенгайтирилиши керак. 2026 йил августдаги чора-тадбирларда ташқи бозорда истиқболли 100 та маҳсулотни саралаш, 2 мингта корхона ишлаб чиқаришини бозор талабларига мослаштириш, сертификатлаш ва оптимал

логистика маршрутларини ишлаб чиқиш белгиланган [10]. Самарадорлик экспорт ҳажми билан чекланмасдан, экспортчининг 2–3 йил ташқи бозорда сақланиб қолиши, маҳаллий қўшилган қиймат ва бир корхонага тўғри келадиган экспорт тушуми орқали ҳам ўлчаниши зарур.

Логистика ва божхонада рақамлаштириш “ягона дарча”, олдиндан декларация, рискларни автоматик профиллаш, электрон пломба ва идоралараро маълумот алмашинувини бир тизимда ишлатганда самара беради. Асосий хавфлар эса импортнинг экспортдан тез ўсиши, олтин экспорти тебранишлари, савдонинг йирик ҳамкорларга концентрацияси ва ЖСТга аъзо бўлиш натижасида ички рақобат босимининг кучайишидир. Шу сабабли ташқи очиқлик саноат модернизацияси, меҳнат унумдорлиги, стандартлаштириш ва касбий кўникмаларни ривожлантириш билан параллел амалга оширилиши лозим.

ХУЛОСА

Глобал иқтисодий интеграция шароитида Ўзбекистон ташқи савдоси янги босқичга кирмоқда. 2025 йилда ташқи савдо айланмаси 81,2 млрд долларга етди, 2026 йил январь–июльда эса яна 8,1 фоиз ўсди [6; 7]. Жорий йилда умумий экспортнинг 3,6 фоиз қисқариши асосан олтин экспортининг пасайиши билан боғлиқ бўлиб, олтинни ҳисобга олмаган товар экспорти 27,7 фоизга, хизматлар экспорти 35,3 фоизга ўсди [7]. Шу билан бирга, импортнинг 17,8 фоиз ўсиши савдо дефицитини 9,67 млрд долларгача кенгайтди. Демак, асосий вазифа экспортни сон жиҳатдан эмас, таркибий жиҳатдан мустаҳкамлашдир.

Тадқиқот натижалари юқори қўшилган қийматли ноолтин экспортни кенгайтириш, хизматлар экспортини тезлаштириш, бозор ва логистика маршрутларини диверсификация қилиш, экспорт молияси ва рискларни бошқаришни ривожлантириш, фирма даражасида натижадорликни кузатиш ҳамда рақамли божхона тизимини чуқурлаштиришни устувор йўналиш сифатида белгилайди. ЖСТга аъзо бўлиш жараёни ва “Янги Ўзбекистон божхонаси — 2030” стратегияси бу ўзгаришлар учун институционал асос яратмоқда [5; 9]. Ташқи савдо сиёсатининг якуний мезони экспортнинг номинал ҳажми эмас, балки экспорт тушумининг барқарорлиги, маҳаллий қўшилган қиймат, бозор диверсификацияси, логистика харажатлари ва экспортчи корхоналарнинг ташқи бозорда узоқ муддат сақланиш қобилияти бўлиши лозим.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Balassa B. The Theory of Economic Integration. — Homewood, Illinois: Richard D. Irwin, 1961.
2. Krugman P.R., Obstfeld M., Melitz M.J. International Economics: Theory and Policy. — 12th ed. — Pearson, 2022.
3. World Trade Organization. Global Trade Outlook and Statistics. March 2026. — Geneva: WTO, 2026.
- 4.
5. World Trade Organization. Uzbekistan reaffirms 2026 WTO accession goal, thanks
6. Ўзбекистон Республикаси Миллий статистика қўмитаси. Ўзбекистон Республикасининг ташқи савдо айланмаси: 2025 йил январь–декабрь. Пресс-релиз. — 21.01.2026.
7. Ўзбекистон Республикаси Миллий статистика қўмитаси. Foreign trade маълумотлар асосида 2026 йил сентябрда эълон қилинган импорт ва савдо тузилмаси кўрсаткичлари.
8. Иқтисодий тадқиқотлар ва ислохотлар маркази. 2026 йил январь–июль ойларида Ўзбекистоннинг Марказий Осиё давлатлари билан савдоси. —
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2026 йил 27 августдаги ПФ–174-сон Фармони. “Давлат божхона хизмати органлари фаолиятини такомиллаштириш ва божхона маъмурчилигида замонавий ёндашувларни жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”.
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2026 йил 27 августдаги ПФ–175-сон Фармони. “Ўзбекистон Республикаси Президентининг тадбиркорлар билан тўғрисида”.
11. World Trade Organization. World Trade Report 2026. — Geneva: WTO, 2026.